

Institut za
javne financije

Smičiklasova 21 | Zagreb
www.ijf.hr | ured@ijf.hr
T: 01/4886-444 | F: 01/4819-365

ODABRANI PRIJEVODI

ISSN 1847-7445

BR. 26/14

citirati: Bajo, A., 2014. Anatomija
destrukcije: politička ekonomija
hrvatskog visokog školstva (An
Anatomy of Destruction: the Political
Economy of Croatian Higher
Education) / P. Filipić – prikaz knjige.
Financial Theory and Practice, 38 (3),
str. 375-379.
[http://fintp/upload/files/ftp/2014/
3/bajo.pdf](http://fintp/upload/files/ftp/2014/3/bajo.pdf)

Svi *Odabrani prijevodi* dostupni su na:
[http://www.ijf.hr/hr/publikacije/ca
sopisi/12/odabrani-prijevodi/111/](http://www.ijf.hr/hr/publikacije/ca_sopisi/12/odabrani-prijevodi/111/)

ANATOMIJA DESTRUKCIJE: POLITIČKA EKONOMIJA HRVATSKOG VISOKOG ŠKOLSTVA

PETAR FILIPIĆ, JESENSKI I TURK, 2014., 287 STR.

DR. SC. ANTO BAJO

PRIKAZ KNJIGE*
DOI: 10.3326/op.26

Izdavačka kuća Jesenski i Turk u veljači 2014. objavila je knjigu “*Anatomija destrukcije: Politička ekonomija visokog školstva*” profesora Petra Filipića s Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Knjiga je podijeljena u 15 poglavlja koja zajedno s predgovorom, popisom literature, kazalom te s kratkim bilješkama o piscu čine cjelinu od 287 stranica uokvirenih u korice s intrigantnom ilustracijom na naslovnici. Tekst knjige nadopunjuje 15 grafikona i 37 tablica koji pružaju analitički doprinos autora cjelovitijem razumijevanju sustava financiranja visokog školstva u Hrvatskoj. Autor je koristio 82 reference literature, dio knjiga starijeg datuma te znanstvene i stručne članke i projektne studije novijih datuma.

Autor niz godina proučava sustav visokog obrazovanja ne samo iz “suhe” ekonomske znatiželje nego i kroz prizmu socio-ekonomskih i političkih promjena i događanja kojima je kao član akademske zajednice osobno svjedočio. U tematskim cjelinama autor kritički preispituje i pruža uvid u stanje sustava visokog obrazovanja u Hrvatskoj.

Nakon predgovora, autor u prvom poglavlju obrazlaže razloge postojanja knjige, a u drugom ukazuje na probleme s kojima se susretao u procesu prikupljanja podataka. Već tu se čitateljima ukazuje na ključnu boljku sustava visokog obrazovanja – netransparentnost i preveliku diskreciju u upravljanju i odlučivanju. U trećem dijelu autor obrazlaže tezu o neoliberalnoj paradigmi i visokoškolskom obrazovanju u Hrvatskoj, uz koju vezuje najveći dio razloga za nastanak postojećih strukturnih problema u visokom obrazovanju, a koja detaljnije pojašnjava u narednim poglavljima.

Četvrti dio je slika hrvatskog visokog obrazovanja ili priča o tržištu visokoškolskih usluga. To je zapravo skica za razumijevanje sustava koji funkcionira po načelu polu tržišnog ili poludržavnog. Ponašanje pojedinaca i institucija izravno ovisi o financijskom stanju u državi ili na tržištu, pa autor u petom dijelu analizira rad i funkcioniranje institucija mjerodavnih za vrednovanja visokih učilišta i znanstvenih institucija. Pritom izražava sumnju u ciljeve akreditacija koje su se prometnula u ispunjavanja kvantitativnih ciljeva prema kojima se vrednuje i stvara temelj za određenje sudbine visokih učilišta.

* Primitljeno: 6. lipnja 2014.
Prihvaćeno: 9. lipnja 2014.

U šestom dijelu pojašnjene su brojne dileme nastale s razvojem privatnih učilišta uz postupnu eroziju položaja javnih učilišta i preferiranja privatnih kroz zakone i propise, a tako i izravnim lobiranjem posredstvom javnih politika. Nitko razuman nije protiv privatnog školstva, ali ako već država ne podupire javno, razumno bi bilo osigurati jednake uvjete za privatno i javno. U sedmom dijelu argumentirano se kritizira sustav neučinkovitog financiranja i akademska šutnja koje sustav podržava. Ukazuje se na potrebu promišljanja cjeline sustava kojeg čine proračun kao glavni izvor financiranja, sveučilišta i njegove sastavnice, studenti i okruženje. Ako nedostaje barem jedan dio cjeline u analizi, teško je očekivati izradu razborite strategije ili dobrog zakona koji će uređivati područje visokog obrazovanja.

Osmi i deveti dio usmjereni su na problematiku napredovanja i izvrsnosti. Ukratko, kao rezultat nepostojanja konzistentne znanstvene politike, pojedince se potiče da svoju znanstvenu izvrsnost podešavaju kriteriju maksimalne korisnosti i minimalnog troška. Istina, većina nastavnika i suradnika naporno stječe reference znanstvene izvrsnosti i imaju zapažene rezultate. Međutim, za autora je značajan problem nedorečen i loš sustav unutar kojeg pojedinci traže (i nalaze) prečace prema nezasluzenim pogodnostima. Nažalost, upravo ti pojedinci postaju kriterij za cijelu akademsku zajednicu koja ne nalazi načina da spriječi eroziju sustava kroz postojeći zakonodavni okvir. Deveto poglavlje je rasprava o izvrsnosti koja smanjuje izvrsnost i pitanja oko utvrđenih kriterija vrednovanja znanstvenih radova. U desetom poglavlju analizira se uloga sindikata i njihovo “utapanje” u sustav zadržavanja postojećeg *statusa quo*.

Dva naredna dijela (jedanaesto i dvanaesto) posvećena su najsretnijem dijelu populacija hrvatskog društva – studentima i njihovoj sreći – sretni su, ali i izdašno financirani programima državnog subvencioniranja.

U trinaestom poglavlju autor navodi na potrebu moralne revizije sustava visokog obrazovanja i poboljšanja upravljanja. U zadnjem poglavlju autor kritizira kratkoročnost doktrine neoliberalizma i ukazuje na potrebu izgradnje stvarne, a ne formalne autonomije sveučilišta koje nije pitanje države i akademije. Za stvarnu autonomiju sveučilišta tek se treba izboriti, a to bi značilo i temeljitu promjenu načina financiranja i organizacije visokih učilišta i sveučilišta.

Autor prilično jasno ukazuje na ekonomske posljedice brojnih “političkih i policy” intervencija predstavnika vlasti koji često nedovoljno razumiju organizaciju, strukturu, financiranje i sve ostale popratne probleme sustava visokog obrazovanja u fazama transformacije. Nažalost, to nerazumijevanje prelijevalo se i na ostale dionike sustava. Hrvatski sustav visokog obrazovanja daleko je od ozbiljne transformacije, jer je u misaonom sklopu duboko u prošlom vremenu egalitarizma usluga.

Autor ukazuje na brojne strukturne teškoće visokog obrazovanja, a često je čak i preblag u opisivanju ponašanja dionika toga procesa, njihovih odluka, posljedica koje su imale na društvo, ali i na derogiranja značaja visokog obrazovanja u društvu. Premda autor veći dio strukturnih problema visokog obrazovanja u Hrvatskoj vezuje uz neoliberalnu paradigmatu, čitatelji se nužno ne moraju složiti s tom zanimljivom i provokativnom tezom, jer čini se da je ona u Hrvatskoj bliža anarhistično-liberalnoj sa slabim i netransparentnim institucijama. Uostalom kada je u društvenim zajednicama, na ovim prostorima, korištena i dominirala liberalna doktrina u visokom obrazovanju?

Nema dileme, autor knjige se kroz “poluležeran” stil pisanja javlja široj populaciji čitatelja koji nisu nužno ekonomisti, strojar, pravnici ili filozofi. Zapravo, u knjizi svaki zainteresirani pojedinac može

naći “svoj dio istine” u pokušaju obrazloženja i shvaćanja trendova u visokom obrazovanju zemlje u procesu transformacije.

Politička ekonomija visokog školstva zapravo bi se najbolje mogla nazvati *Politička ekonomija sveučilišta* (onim čega operativno nema). U potencijalnom drugom izdanju knjiga bi mogla imati još snažniji pregled prakse (zašto ne i financijskog) upravljanja i organizacije sveučilišta i visokih učilišta. Ne bi škodilo da se autor “poigrao” i poveznicom rodbinstva i menadžmenta u hrvatskoj akademskoj zajednici, brojnim neuseljanim (a izgrađenim) kampusima, itd.

Najveći dio knjige temelji se na brojnim domaćim, inozemnim i osobnim znanstvenim istraživanjima autora. Takav “*evidence based work*”, uz “lepršavi” način pisanja, lakše dotiče čitatelja. Istina, neekonomistima neki dijelovi teksta mogu biti zamorni zbog brojnih podataka, međutim obrazloženja ispod tablica sasvim su dovoljna za dobivanje kvalitetnog uvida u strukturu i poruku pojedinih poglavlja.

Za pisanje ovakvih knjiga potrebno je spojiti znanje, iskustvo, radoznalost i mladalačku razigranost. Petar Filipić jedan je od rijetkih profesora i ekonomista u Hrvatskoj kojem je to uspjelo. Što više, svoj je temperament, dinamizam i stalna propitivanja okruženja pretočio u knjigu koja bi mogla imati širi društveni i regionalni utjecaj te možda biti dobar motiv da preispitamo svoje (ne)sudjelovanje u sustavu politika (visokog) obrazovanja.

Riječ je o korisnom djelu o financiranju, organizaciji i funkcioniranju sustava visokog obrazovanja koje čitatelja neće ostaviti ravnodušnim. Knjiga uvelike prelazi okvire klasičnog sveučilišnog nastavnog materijala, jer se na znatno lakši način javlja široj populaciji čitatelja. Obrađene teme značajne su i vjerojatno će lako naći svoje mjesto u znanstvenim, stručnim i drugim društvenim raspravama. Nema dileme, knjiga će privući posebnu pozornost, pored znanstvene i stručne populacije, studenata, novinara, te zainteresiranih pojedinaca. Knjigu bi vrijedilo prevesti i na engleski jezik i učiniti dostupnom širem krugu čitatelja, naročito onima koji se bave politikama visokog obrazovanja, demokratizacijom društva, transparentnošću financiranja i osiguranjem jednakog i pravednog pristupa visokom obrazovanju u Europi i svijetu. Knjiga bi mogla poslužiti kao svojevrsni vodič za pisanje sličnih dijela u državama središnje i istočne Europe.